

Fred Pond

Dartmouth College, Lebanon, USA

Az elektronikus tartalomjegyzék-szolgáltatás hatása a könyvtárosokra, a felhasználókra és a berendezésre

„Azt az átmenetet mutatom be, amely – különös tekintettel az ápolástanra – a nyomtatott tartalomjegyzék-szolgáltatástól a díjazás ellenében végzett elektronikus szolgáltatásig vezet. Először az új útválasztás okairól szólok, majd az elektronikus tartalomjegyzék-szolgáltatással foglalkozó irodalmat ismertetem, s kitérek az efféle szolgáltatásokat nyújtó forrásokra is. Előadom, miként vezettük be az UnCover Revealt, és annak a felmérésnek az eredményeit, amellyel a felhasználók megelégedettségét vizsgáltuk vele kapcsolatban. Végül jövőbeli terveinket hozom elő, azaz azt, miként próbáljuk még kényelmesebbé tenni felhasználóinknak a szóban forgó szolgáltatást” – ajánlja munkáját figyelmünkbe a szerző.

Az ápolástani szolgáltatások kifejlődésének háttere

Főiskolánk, a Dartmouth College különleges helyzetben van, minthogy egy 1980-ból származó helyi intézményközi megállapodás révén könyvtári szolgálata a Dartmouth-Hitchcock Medical Center és a Dartmouth College's Biology Department információs igényeit is hivatott kielégíteni. Köztük az ápolástani információk irántiakat nem kevésbé, holott a Dartmouth College kereteiben nincs ápolónőképzés.

Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, mivel az említett megállapodásnak köszönhetően egy teljesen kiépített, főleg Macintosh számítógépekkel működő hálózattal rendelkezünk, és a személyzeti kérdések megoldására is szabad kezet kaptunk.

Az ápolónőknek nyújtott speciális szolgáltatások

Évek során egy speciálisan az ápolószemélyzet számára kialakított szolgáltatásrendszert vezetünk be. Ezen belül az ingyenes irodalomkeresést (hozzá szakmai segítséget is nyújtunk), a folyóiratcikk-másolást, valamint az orvosi könyvtárak által előfizetett folyóiratokból készített tartalomjegyzék-szolgáltatást kell megemlíteni. A könyvtári szolgálat természetesen beszerzi az ápolástannal kapcsolatos folyóiratokat, könyveket, audiovizuális anyagokat, és releváns számítógépes oktatóprog-

ramokat is. Szakkönyvtárosa aktívan vesz részt az Ápolóképző Intézet munkájában, tagja az Oktatási Tanácsnak, és az ápolónők továbbképzésében is szerepet vállal.

Költségvetési és adminisztratív szempontok

A vezetőség évente állapítja meg a költségvetést. Emelése új főiskolai személyzet alkalmazására, és az oktatási anyagok növekvő beszerzési árának ellensúlyozására korlátozódik. Nem veszi figyelembe a keresések számának emelkedését, a tartalomjegyzék-szolgáltatás másolati költségét sem. A folyóiratcikk-másolást csak névleges összeggel támogatja.

A tartalomjegyzék-szolgáltatás használatának növekedése

A folyóiratcikk-másolatok és a tartalomjegyzék-szolgáltatás iránti igény egyenletes növekedést mutatott. Örömmel tapasztaltuk, hogy az ápolószemélyzet érdeklődése megnövekedett a tanulás iránt, ez azonban a könyvtár és az adminisztráció számára is új feladatokat jelentett. A felhasználókat arra biztattuk, hogy a folyóiratcikk-másoláson kívül más megoldásokat is keressenek. Amint az elektronikus tartalomjegyzék-szolgáltatás elérhetővé vált, rögtön kihasználtuk az alkalmat, és a

nyomatott változat mellett új, alternatív szolgáltatásként vezettük be, mégpedig a későbbi szolgáltatásváltás igényével.

A szakirodalom áttekintése

Az utóbbi évek szakirodalma igen gazdag az elektronikus tartalomjegyzék-szolgáltatások értékeléséről. Összefoglalómat ezúttal azokra az irodalmi adatokra korlátozom, amelyekben a *CARL UnCover Reveal* szerepel, mivel mi ezt a szolgáltatást vesszük igénybe. A *CARL UnCover* adatbázis az Interneten érhető el, mintegy 17 ezer folyóirat néhány évfolyamát tartalmazza. Indexelése gyors, az új adatok a kiadás után pár nappal megjelennek az adatbázisban. A *Reveal* témafigyelő szolgáltatás a kiválasztott folyóiratok friss tartalomjegyzékeit e-mailben küldi. A rendszer 1994-ben elnyerte az *Online* magazin „az év terméke” díját [1].

Az *UnCover* elsőként a *Database* c. folyóirat említi [2]. Itt egy összehasonlítást találunk az *UnCover* és az *ISI* által szerkesztett *Current Contents* nyomtatott változata között. Az értékelés szerint az *UnCover* frissebb, bár számos indexelési hibája van. A terjedelmi vizsgálatok viszont azt igazolták, hogy a *Current Contents* több folyóiratot figyel. A cikk rövid említést tesz két feltörőben lévő szolgáltatásról is, ezek a *ContentsFirst* & *ArticleFirst* az *OCLC*-től és a *Faxon Finder* a *Faxon Research Servicestől*.

M. L. Goodyear és *J. Dodd* az *UnCover*, a *Faxon Finder* és az *ArticleFirst* között végez összehasonlító elemzést tematikus szempontból [3]. Az *Index Medicus* 3026 folyóiratából a *Faxon Finder* 65%-ot, az *ArticleFirst* 69%-ot, az *UnCover* pedig csak 48%-ot indexelt. Érdekes talán megjegyeznünk, hogy a minta 25%-át az egyik szolgáltatás sem indexelte. *S. Bakker* hasonló eredményre jutott, amikor négy, floppylemezen elérhető irodalomfigyelő szolgáltatást összehasonlítva azt a következtetést vonta le, hogy egy-egy szolgáltatás a tételeknek csak 60%-át tartalmazza [4].

J. Holt és *K. A. Schmidt* tanulmánya [5] az *UnCover* és a *Faxon Finder* összehasonlításával úgy találta, hogy a *Faxon* 15%-kal több folyóiratot figyel. Ugyanez a cikk arról a meglepő eredményről számol be, hogy az összes tudományágat figyelembe véve a folyóiratok átfedése csak 33,6%-os.

J. Jaguszewski és *J. Kempf* négy ilyen szolgáltatást vizsgáltak meg a matematika területéről (*UnCover*, *Current Contents*, *Inside Information* [RLG] és *ContentsFirst* [OCLC]). A matematikában az *UnCover* került ki győztesen mind a frissességet, mind a felölelt folyóiratok számát illetően [6]. *D. Kohl* tanulmánya egy esettanulmány kapcsán a cikkszolgáltatást vizsgálja a Cincinnati Egyetemen

[7]. Az első utalást itt találjuk az *UnCover Revealre*.

1996-ban három cikk jelent meg a témában. Egy az agrártudomány területére, kettő pedig speciális könyvtári keretbe helyezi mondandóját. Az elsőben a *ContentsFirst*, a *Faxon Finder* és az *UnCover Reveal* [8] került górcső alá; az időszerepességét, a formátumot, a használhatóságot, az átfogóságot vizsgálták öt alapvető tudományos folyóiraatra nézve. A gyógyszerügyi könyvtár felhasználóinak 1994–95-ben a *ContentsFirst* bizonyult a legjobb elektronikus szolgáltatásnak. A frissességet tekintve az *UnCover* az előzőekhez hasonló jó eredményt ért el, míg a többi vizsgálati szempontban lemaradt, különösképpen az átfogóságot illetően, mivel az *UnCover* például általában nem tartalmazza mindig a rovatokat és a vezércikkeket. A *Faxon Finder* érte el a leggyengébb eredményt a frissességben.

A második cikk a *CARL UnCover Reveal* szolgáltatását vizsgálja egy kormányzati környezetvédelmi hivatalban [9]. Itt az *UnCover Reveal* hasznosnak és értékesnek tekintik, a szerző azonban felhívja a figyelmet a koordináció, a betanítás és a szolgáltatás elterjesztésének fontosságára. Az 50 potenciális felhasználó közül a szolgáltatást a cikk írása idején 13-an vették igénybe. A tavalyi portugáliai EAHIL-konferencián *M. Gretz* és munkatársai számoltak be e-mailen kiközvetített tartalomjegyzék-szolgáltatási tapasztalataikról [10]. Elmondták, hogy a *SwetScantől* nyert nyers adatokat hogyan tették hozzáférhetővé MS-Accessen és e-mailen keresztül.

N. Galpern és *K. Albert* cikke harmadikként 1997-ben jelent meg az *UnCover* szolgáltatásáról [11]. Ötletet ad, hogyan használhatjuk a leghatékonyabban az adatbázist, és teljes áttekintést nyújt az *UnCover Reveal*ről. Lépésről lépésre elmagyarázza, hogyan fogjunk hozzá az elektronikus tartalomjegyzék-szolgáltatás megszervezéséhez. A *Reveal* szolgáltatásról ez a legátfogóbb cikk.

Hogyan működött régebben könyvtárunk tartalomjegyzék-szolgáltatása?

Gyakorlatunk az elmúlt évek során a következő volt: a növérek minden évben kijelölték, melyik az a folyóirat, amelyet rendszeresen szeretnének figyelemmel kísérni. Egy kartotékrendszer segítségével tartottuk számon, ki milyen periodikumot kért. Amint a folyóiratok beérkeztek a könyvtárba, heti egy alkalommal lemásoltuk a tartalomjegyzéküket, majd a folyóiratok a helyükre kerültek. A lemásolt tartalomjegyzékeket az érdekelt növérek

nek havonta kétszer kiküldtük. Az eljárás a könyvtár számára az alábbi nyilvánvaló kényelmetlenségekkel járt: (1) a folyóirat késve került a helyére; (2) a tartalomjegyzékeket következetesen kellett másolni; (3) a tartalomjegyzékeket havonta kétszer postázni kellett az előfizetőknek, ami borítékok címezését és a házi posta igénybevételét követelte meg; (4) ha a könyvtárba nem érkezett be egy folyóirat, a megrendelő sem kapta meg a tartalomjegyzék másolatát. A legnagyobb hátránya természetesen az volt, hogy túl sok munkaidőt vett igénybe.

A CARL UnCover szolgáltatás Dartmouthban

A könyvtár szempontjából a CARL UnCover olyan nem túl költséges szolgáltatásnak tűnt, amely a hálózaton keresztül a campus összes felhasználójának, mind a hallgatónak, mind az oktatóknak hasznos lenne. A könyvtári online katalógusból a felhasználó az UnCover menüpont egyszerű kiválasztásával kapcsolódott ehhez az Internet-alapú szolgáltatáshoz. Kezdetben, amíg a web-elérés nem volt biztosított, a felhasználók az Internet-cím segítségével érték el az adatbázist. A könyvtár 1991-ben indította ezt a szolgáltatását, azóta évente újítja a szerződést, és nagyon meg van elégedve a CARL nyújtotta szolgáltatásokkal.

Az UnCover Reveal bevezetése

Először szakkönyvtárosunk kísérletezett a Reveal szolgáltatással, hogy el tudja dönteni, jó lesz-e a felhasználók számára. A próbálkozás ígéretesnek tűnt. Az olvasók a több mint 17 ezer folyóiratcím közül ötvenet választhattak ki, köztük olyanokat is, amelyekre a könyvtár nem fizetett elő. Minden felhasználónak elkészült a keresőprofilja, megkapta a maga jelszóját, és más tennivalója nem is volt, mint hogy várja a tartalomjegyzéket elektronikus postaládájában. Mivel ennek közvetlen pénzügyi hatása nem volt a költségvetésre, további kísérletek kezdődtek, és hamarosan egy könyvtári műhely jött létre, ahol az érdeklődők megtanulhatták az UnCover Reveal használatát. Akkoriban úgy gondoltuk, hogy ezzel az olvasók információellátottságát egészítjük ki.

A felhasználói elégedettség

Miután 1997 júliusában elérkeztünk láttuk az időt a papírformátumú szolgáltatás végleges megszüntetésére, az év augusztusában egy tizenegy

kérdésből álló kérdőívet szerkesztettünk annak felmérésére, mennyire elégedettek felhasználóink az UnCover Reveal szolgáltatással. Mivel a növények a könyvtártól függetlenül is igénybe vehetik a szolgáltatást, saját felhasználóink listáját összehasonlítottuk a CARL nyilvántartotta főiskolai felhasználók listájával. Így további neveket adhattunk a felhasználói listához. Összesen 67 kérdőívet küldtünk ki e-mailen. A visszaküldési arány 66% volt.

Eredmények

A szolgáltatás előnyeit és hátrányait a következőkben foglaltuk össze.

Az előnyök:

- a könyvtárosoknak kevesebbet kell foglalkozniuk a folyóiratokkal és másolásukkal,
- a folyóiratok gyorsabban kerülnek a helyükre,
- a kisebb papír- és másológép-felhasználás következtében csökkennek a költségek,
- a könyvtárosok más könyvtári munkára összpontosíthatnak,
- a felhasználók olyan folyóiratokat is figyelemmel kísérhetnek, amelyekre a könyvtár nem fizet elő.

Hátrányai:

- Mivel nem tudjuk pontosan, milyen folyóiratokat figyelnek a felhasználók, értékes adatokat veszíthetünk az állományfejlesztés szempontjából. Szerencsére más forrásokból ki tudjuk egészíteni ezt az információt, pl. figyelemmel kísérjük, hogy milyen folyóiratokat olvasnak a könyvtárban, és milyen folyóiratokból készítenek másolatot. A jövőben valószínűleg a CARL UnCover is ad részünkre ilyen jellegű információt.
- A felhasználóknak hozzá kellett szokniuk ahhoz, hogy az elektronikus szolgáltatás révén nem jutnak hozzá bizonyos típusú cikkekhez, ilyenek pl. a rovatok, a vezércikkek, és a levelek a szerkesztőhöz típusú közlemények.
- A könyvtár többletfeladata, hogy számon tartsa a felhasználók profilszámát és jelszavát, mivel a tapasztalatok szerint ezeket általában elfelejtik.

A szolgáltatás minőségének javítása

A következő területeken vannak teendőink:

- Több nyomtatott tájékoztatót kell kiadnunk, köztük egy UnCover Reveal postázási mintapéldányát, magyarázatokkal ellátva.
- Hangsúlyoznunk kell, hogy a szolgáltatás költségei nem mérhetők össze a fénymásolásával.

- Tájékoztatást kell adnunk arról, hogy a könyvtárba nem járó folyóiratok is beszerezhetők.
- Emlékeztetni kell a felhasználót, hogy az év során bármikor megváltoztathatja profilját.
- Folytatnunk kell az UnCover Reveal felhasználói oktatását.
- Folytatjuk a felhasználói elégedettségre vonatkozó felméréseinket, és figyelemmel kíséjük a szolgáltatás és más szolgáltatások legújabb fejlesztéseit.
- Kiprobáljuk és bevezetjük az UnCover egyéb szolgáltatásait, pl. a frissen indexelt irodalom automatizált szerzői és szabadszöveges keresőrendszerét.

Irodalom

- [1] KOHL, D. F.: Revealing UnCover: Simple, easy article delivery. = Online, 19. köt. 1995. május-június, p. 52-60.
- [2] NOTESS, G.: Internet database review: UnCover. = Database, 16. köt. 1993. augusztus, p. 99-102.
- [3] GOODYEAR, M. L.-DODD, J.: From library of record to the library as gateway: an analysis of three electronic table-of-contents services. = Library Acquisitions: Practice and Theory, 18. köt. 1994. p. 253-264.
- [4] BAKKER, S.: Subject strengths and weaknesses of four current-awareness services on diskette. = Health Libraries Review, 9. köt. 1992. p. 131-137.
- [5] HOLT, J.-SCHMIDT, K. A.: Carl UnCover2 or Faxon Finder? A comparison of article and journals in CARL UnCover2 and Faxon Finder. = Library Resources and Technical Services, 39. köt. 1995. p. 221-228.
- [6] JAGUSZEWSKI, J. M.-KEMPF, J. L.: Four current awareness database: coverage and currency compared. = Database, 18. köt. 1995. február-március, p. 34-44.
- [7] Mint [1] alatt.
- [8] HENTZ, M. B.: Comparison and utilization of electronic table of contents delivery systems in a corporate library environment. = Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery and Information Supply, 7. köt. 1996. p. 29-41.
- [9] BRUNO, C.: Using CARL UnCover Reveal to enhance research in a small special library. = Internet Reference Services Quarterly, 1. köt. 1996. p. 107-113.
- [10] GRETZ, M.-STADLER, P.-BAUMANN, D.-MERNKE, E.-THOMAS, M.: Contents tables of biomedical journals via e-mail. = Bakker, S. (ed.): Health information management: What strategies? Proceedings of the 5th European Conference of Medical and Health Libraries, Coimbra, Portugal, September 18-21, 1996. p. 191-193.
- [11] GALPERN, N. F.-ALBERT, K. M.: UnCover on the Web: search hints and application in library environments. = Medical Reference Services Quarterly, 16. köt. 1997. p. 1-18.

Beérkezett: 1997. XI. 28-án.

Rövidített fordítás: **Antalné Soós Katalin**

Az Elsevier Science megvette az Engineering Informationt

Az Elsevier Science Inc. és az Engineering Information Inc. (Ei) 1998. január 30-án bejelentette, hogy az Elsevier Science megvásárolta az Ei kiadói és információs szolgáltatásait. Ebbe tartoznak az Ei kiadványai, a Compendex adatbázis és a hozzá kapcsolódó termékek, valamint az Engineering Information Village internetes szolgáltatás. A két cég vezetői szerint az így létrejött új vállalkozás egyedülálló integrált szolgáltatást nyújt a műszaki érdeklődésűeknek. Az egyesült cég a jövőben *Elsevier Engineering Information Inc.* néven működik.

/Ei-sajtóközlemény, 1998. január 30./

MARCONI: új könyvtári levelezési lista

1998. január 22-én megindult a magyar MARC-szabványosítás vitafóruma, a MARCONI levelezési lista. Indításáról 1997 augusztusában született döntés a Magyar Könyvtárosok Egyesülete által összehívott megbeszélésen. A lista témája a különböző nemzeti MARC formátumok és a MARC-szabványosítás. Helyet az Eötvös Loránd Tudományegyetem biztosított, a lista gazdája *Csabay Károly*, az ELTE BTK Központi Könyvtára igazgatóhelyettese. Feliratkozási cím: *marconi-request@isis.elte.hu*, forgalmi cím: *marconi@isis.eltehu*.

/Katalist, Csabay Károly, 1998. január 22./

(V. P. É.)